

COMORILE MUZEELOR RUSE

*Direcția companiei ROO „ROOSSA” aduce sincere mulțumiri
Muzeului de Stat Ermitaj și Galeriei de Stat Tretiakov pentru materialele oferite
și contribuția la elaborarea prezentului album.*

Icoana Mandilion
(Icoana nefăcută cu mâna)
(p. 4-5)

Maica Domnului Panaghia cea
Mare (Orantă)
(p. 6-7)

Boris și Gleb pe cai
(p. 8-9)

S. F. Ușakov
Maica Domnului din Vladimir
(p. 10-11)

Louis Caravaque
Portretul împărătesei Anna
Ioannovna (p. 12-13)

G. C. Grooth
Portretul împărătesei Elizaveta
Petrovna (p. 14-15)

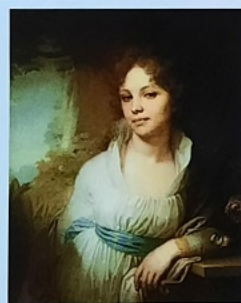
I. P. Argunov
Portretul unei țărăncuțe
necunoscute (p. 18-19)

S. S. Șciukin
Portretul lui Pavel I
(p. 20-21)

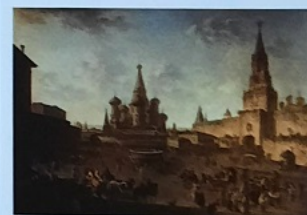
G. I. Ugriumov
Desemnarea la domnie a lui Mihail
Fiodorovici Romanov (p. 22-23)

V. L. Borovikovski
Portretul Mariei Ivanovna
Lopuhina (p. 24-25)

V. L. Borovikovski
Portretul fiicelor de cneaz A. G. Gaga-
rina și V. G. Gagarina (p. 26-27)

F. I. Alekseev
Piața Roșie din Moscova
(p. 28-30)

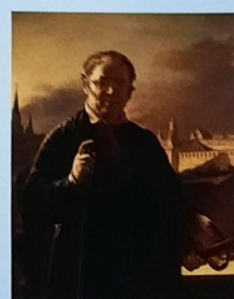
S. F. Șcedrin
Roma Nouă. Palatul Sfântului
Înger (p. 31-33)

O. A. Kiprenski
Portretul lui A.S. Pușkin
(p. 34-35)

V. A. Tropinin
Croitoreasa de aur
(p. 36-37)

V. A. Tropinin
Autoportret
(p. 38-39)

K.P. Briullov
Călăreața
(p. 40-41)

A. A. Ivanov
Apollo, Giacint și Chiparis
(p. 42-44)

P. A. Fedotov
Pețirea maiorului
(p. 45-47)

V. V. Pukirev
Căsătorie nepotrivită
(p. 48-49)

V. G. Perov
Vânători la popas
(p. 50-52)

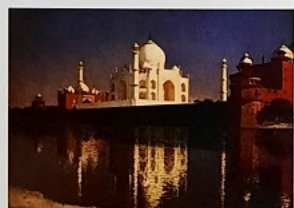
I. N. Kramskoi
Necunoscuta
(p. 53-55)

A. K. Savrasov
Au sosit ciorile de câmp
(p. 56-57)

I. I. Șişkin
Pinii însoșiți
(p. 58-59)

V. V. Vereșceaghin
Mausoleul Taj-Mahal din Agra
(p. 60-62)

G. I. Semiradski
Dansul între săbii
(p. 63-65)

K. E. Makovski
În atelierul pictorului
(p. 66-67)

N. P. Bogdanov-Belski
Calcul oral. În școala populară a lui
S.A. Racinski (p. 68-69)

V. M. Vasnețov
Bogatării
(p. 72-74)

V. I. Surikov
Vizita ficei țarului la o mănăstire
de femei (p. 75-77)

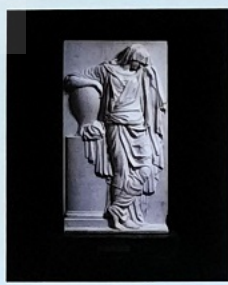
P. F. Sokolov
Portretul M.P. Volkonskaia
(p. 78-79)

F. I. Șubin
Portretul cneazului A.M. Golițin
(p. 80-81)

F. I. Șubin
Portretul grafiniei M. R. Panina
(p. 82-83)

I. P. Martos
Piatra funerară a cneaghinei
S.S. Volkonskaia (p. 84-85)

M. I. Kozlovski
Amor cu săgeți
(p. 86-87)

F. P. Tolstoi
Autoportret împreună cu familia
(p. 88-89)

B. I. Orlovski
Paris
(p. 90-91)

N. A. Laveretki
Băiatul neapolitan cu maimuță
(p. 92-93)

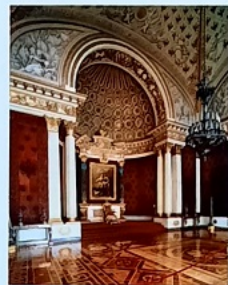
M. M. Antokolski
Țarul Ioan Vasilievici Groznii
(p. 94-95)

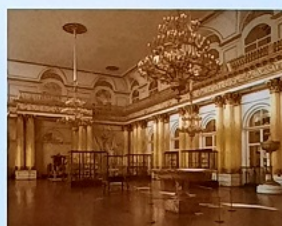
P. P. Trubețkoi
O doamnă șezând
(p. 96-97)

Scara Principală (a Iordanului)
(p. 100-103)

Sala lui Petru sau Sala cea Mică
(p. 104-105)

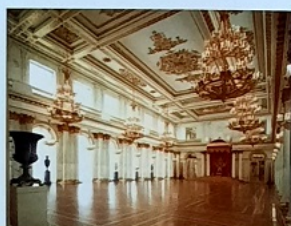
Sala cu steme
(p. 106-110)

Sala lui Leonardo da Vinci
(p. 111-113)

Galeria militară din anul 1812
(p. 114-117)

Sala Gheorghievsk sau
Sala Mare cu Tron
(p. 118-120)

Salonul de aur
(p. 124-125)

Budoarul de culoarea zmeurei
(p. 126-128)

Salonul din malahit
(p. 129-131)

Sala pavilionului
(p. 134-136)

Teatrul Ermitajului
(p. 137-141)

Scara sovietică
(p. 142-143)

Luminatorul mare italian
(p. 147-149)

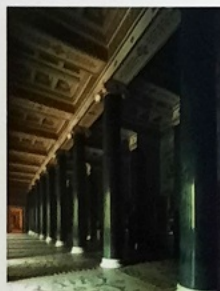
Sala cavalerilor
(p. 152-154)

Sala Jupiter
(p. 155-157)

Galeria picturilor străvechi
(p. 158-159)

Sala cu douăzeci de coloane
(p. 160-161)

Hans von Aachen
Alegoria Lumii, Artei și
Abundenței (p. 162-163)

Rembrandt Harmens van Rein
Flora
(p. 164-165)

Rembrandt Harmens van Rein
David și Ionatan
(p. 166-167)

Rembrandt Harmens van Rein
Întoarcerea fiului rătăcitor
(p. 168-169)

Dosso Dossi
Sivilla
(p. 170-171)

Piter Paul Rubens
Alianța Pământului și Apei
(p. 172-173)

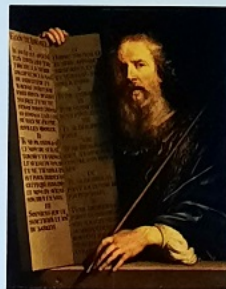
Piter Paul Rubens
Statuia Cererei
(p. 174-175)

Nicolas Poussen
Tankred și Erminia
(p. 176-178)

Bernardo Strozzi
Vindecarea lui Tovit
(p. 179-181)

Phillippe de Champaigne
Prorocul Moisei
(p. 182-183)

Giovanni Battista Naldini
Virgavia în baie
(p. 184-185)

Simon Vouet
Madonna cu pruncul
(p. 186-187)

Bartolome Esteban Murillo
Zămislire neprihănită („Walpole“)
(p. 188-189)

Bernardino Luini
Sfânta Ecaterina
(p. 190-191)

Pierre Mignard
Logodna Sfintei Ecaterina
(p. 192-193)

Tintoretto (Jacopo Robusti)
Sfântul Gheorghe
(p. 194-195)

Tintoretto (Jacopo Robusti)
Nașterea lui Ioan Botezătorul
(p. 196-198)

Caravaggio
Tânărul cu lăută
(p. 199-201)

Simone Pignoni
Moartea Sfintei Petronilla
(p. 202-203)

Wilhelm von Herrenberg
Interiorul bisericii
(p. 204-205)

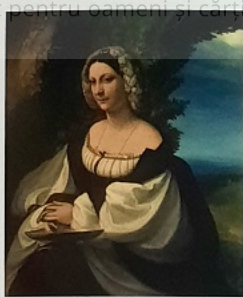
Heinrich Jans Terbrugghen
Concertul
(p. 206-207)

Jan Steen
Pacienta și medicul
(p. 208-209)

Jacopo Palma il Vecchio
Portretul unui bărbat
(p. 210-211)

Correggio (Antonio Allegri)
Portret de femeie
(p. 212-213)

Frans Pourbus cel Tânăr
Portretul Margarinei din Savoia,
ducesă de Mantua (p. 214-215)

Antonis Van Dyck
Autoportret
(p. 216-217)

Antonis Van Dyck
Portret de familie
(p. 218-219)

Antonis Van Dyck
Portretul Elizavetei și Filadelfiei
Worton (p. 220-221)

Antonis Van Dyck
Portretul damelor de curte Anna
Dalkit și Anna Kerk (p. 222-224)

Jean-Batist Santerre
Portretul actrițelor
(p. 228-229)

Jacob Jordanes
Craiu de bobi
(p. 230-232)

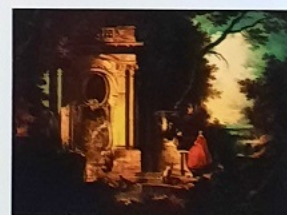
Bartolomeus van der Helst
Portret de familie
(p. 233-235)

Piter de Hooch
Stăpâna și slujitoarea
(p. 236-237)

Claude Lorrain
Peisaj italian
(p. 238-240)

Jacques de Lajoue
Scena din parc
(p. 241-243)

Massimo Stanzione
Moartea Cleopatrei
(sau Cleopatra) (p. 244-245)

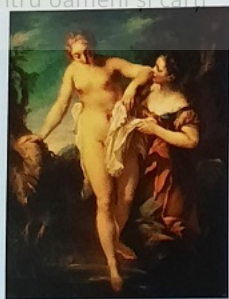
Abraham Bloemaert
Peisajul cu Tobiu și îngerul
(p. 246-247)

Joshuar Reynolds
Amorul dezleagă centura Venerei
(p. 248-249)

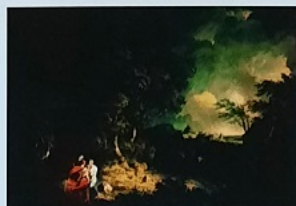
Josef-Marie Vien
Mars și Venera
(p. 250-251)

François Lemoyne
Femeia la scăldat
(p. 252-253)

Charles-Joseph Natoire
Bacchus și Ariadna
(p. 254-256)

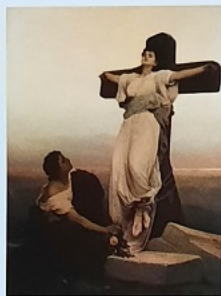
Thomas Jones
Peisajul cu Eneus și Didona
(Furtuna) (p. 257-259)

Pierre-Paul Prudon
Inocența care preferă Dragostea,
nu Bogăția (p. 260-261)

Jean Leone Gerome
Vânzarea prizonieriei
(p. 262-263)

Gabriel Cornelius von Max
Martira creștină pe cruce
(Sfânta Iulia) (p. 264-265)

Bernardo Bellotto
Piața Nouă de la Dresden
(p. 266-268)

Caspar David Friedrich
Munții Titanici (Amintiri despre
Munții Titanici) (p. 269-271)

Alexandre Calame
Peisaj cu stejari
(p. 272-273)

Jean-Batist Greuze
Vizita preotului
(p. 274-276)

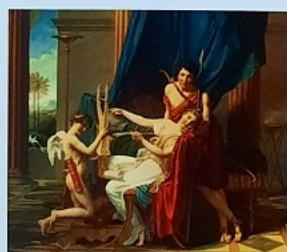
Louis Leopold Boilly
Biliard
(p. 277-279)

Louis Leopold Boilly
La intrare
(p. 280-281)

Jean Honore Fragonare
Sărutul pe ascuns
(p. 282-284)

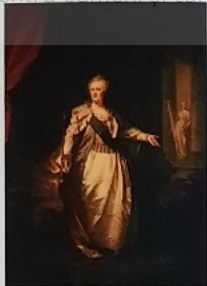
Jacques Louis David
Safo și Faon
(p. 285-287)

Vigilius Ericksen/Erichsen
Portretul marelui cneaz Pavel Petrovici
în camera de studii (p. 288-289)

Jean-Marc Nattier
Portretul lui Petru I
(p. 290-291)

Iohann-Baptist Lampi Seniorul
Portretul Ekaterinei a II-a
(p. 292-293)

Stefano Torelli
Portretul contesei A.A. Cernișova
(p. 294-295)

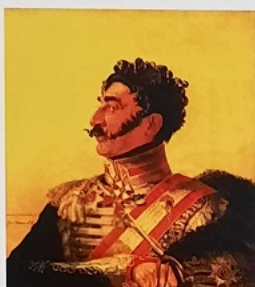
François Xavier Winterhalter
Portretul S.P. Narîșkina
(p. 296-297)

Henri Julien Felix Rousseau
Grădina Luxemburg. Monumen-
tul lui Chopin (p. 298-300)

Iohann Hristian Reinhart
Peisajul ideal
(p. 301-303)

George Dawe
Portretul lui Valerian Grigorievici
Madatov (p. 304-305)

Jean-Batist Leprince
La chiromant
(p. 306-307)

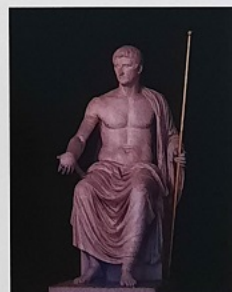
Louis Tocque
Portretul împărătesei Elizaveta
Petrovna (p. 308-309)

Jan Weissenbruch
Strada orașului olandez (Peisajul
orașului Arnhem) (p. 310-312)

Ferdinand Georg Waldmüller
Copii
(p. 313-315)

Statuia împăratului Octavian
August în rolul lui Jupiter
(p. 316-317)

Antonio Canova
Psychea și Amor
(p. 318-319)

Etienne Maurice Falconet
Amorul
(p. 320-321)

Angelo de Rossi
Apostolul Iacov cel Mic
(p. 322-323)

Pieptenele cu imaginea scenei
unei bătălii
(p. 324-325)

James Cox
Ceasul „Păunul”
(p. 326-327)

GALERIA
DE STAT
TRETIAKOV

Galeria de Stat Tretiakov este una dintre cele mai mari colecții de artă rusească din lume. Muzeul poartă numele fondatorului său, negustorul și fabricantul Pavel Mihailovici Tretiakov (1832–1898), din Moscova. Pavel și fratele său Serghei erau continuatorii unei afaceri de familie: la fabricile lor de producere a hârtiei lucrau câteva mii de oameni. Pavel Tretiakov începuse să cumpere tablouri încă din anii 50 ai secolului al XIX-lea, urmărind să adune o „colecție a școlii rusești reprezentată în mersul său succesiv”. Istoria propriu-zisă a muzeului tradițional începe însă în anul 1856, când au fost cumpărate lucrările „Tentație”, de N.G. Schilder, și „Ciocnirea cu contrabandiștii din Finlanda”, de V.G. Hudeakov.

Primele lucrări achiziționate de P.M. Tretiakov aparțineau pictorilor contemporani colecționarului. El se bucura de o autoritate deosebită printre protagoniștii artelor plastice și obișnuia să examineze lucrările noi vizitând atelierelor sau expozițiile de pictură înainte de vernisaj. Mulți pictori își proiectau și își realizau lucrările de artă dominați de speranța că într-o zi acestea vor ajunge în colecția lui Tretiakov. Fiind înzestrat cu un deosebit simț artistic și comercial, mecenatul de la Moscova cumpăra câteodată tablouri făcând adesea abstracție de opinia criticilor și chiar de gusturile personale. Astfel, P.M. Tretiakov ajunge să achiziționeze pentru galeria proprie aproape toate creațiile mai deosebite ale pictorilor realiști (membri ai Uniunii Expozițiilor Mobile).

Deja la începutul anilor 60 ai secolului al XIX-lea în colecția sa încep să apară și lucrări din secolul al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea, iar ceva mai târziu – chiar picturi monumentale ale școlilor rusești de artă mai vechi.

În anul 1860 mecenatul moscovit compune o „Scrisoare testamentară” în care spune: „Pentru mine, un sincer și aprig iubitor al artelor plastice, nu există o dorință mai mare, decât aceea de a pune bazele unei colecții muzeale de arte publice accesibilă maselor largi, care să le fie utilă și să le aducă plăcere”.

În 1874 Tretiakov construiește pentru colecția sa o galerie, amplasată pe stradela Lavrușinski din Zamoskvorecie, care, în 1881, a fost deschisă pentru publicul larg. În 1892 Tretiakov încredințează titlul de proprietate al colecției de tablouri, împreună cu clădirea muzeală ce o adăpostea, către Duma orașenească a Moscovei. În 1893 se iaugurează „Galeria Artistică de Stat Pavel și Serghei Mihailovici Tretiakov”, având intrarea liberă. Această galerie adăpostea un număr de 1287 picturi și 518 lucrări de grafică, 9 sculpturi realizate de artiști ruși și consacrați, precum și 75 de tablouri și 8 desene semnate de maeștri străini. Cu acest prilej, Pavel Tretiakov este numit episcop viager al galeriei și i se acordă titlul de cetățean de onoare al orașului Moscova.

Deoarece fondurile galeriei creșteau permanent, la clădirea existentă au fost construite mai multe anexe. Astfel, între anii 1902 și 1904 s-a construit renumita fațadă Vasnețov, care va deveni o emblemă a galeriei.

În 1913 Duma orașenească a Moscovei l-a ales pe renumitul pictor, arhitect și teoretician al artei I.E. Grabari în funcția de episcop al galeriei. El a reformat colecția muzeală, aranjând-o după principiul cronologic, utilizat și de marile muzee din Europa. La 3 iunie 1918, prin decretul Sovnarkom-ului (Comitetul Popular Sovietic), Galeria lui Tretiakov a fost declarată „proprietate de stat a Republicii Federative Sovietice Ruse” și numită „Galeria de Stat Tretiakov”. I.E. Grabari a fost numit în funcția de director al muzeului. În 1926 el a fost substituit de către arhitectul academician A.V. Șciusev, care a contribuit mult la creșterea colecției și extinderea suprafețelor expoziționale ale muzeului.

În 1956, la jubileul prilejuit de împlinirea a 100 de ani de la deschiderea galeriei colecția de artă număra mai mult de 35 mii de exponate.

În 1985 în complexul muzeal denumit „Galeria de Stat Tretiakov” a fost inclusă și Galeria de Stat de pe strada Krîmski Val. Actualmente în clădirea ei se află expoziția permanentă „Arta secolului XX”. O secție aparte a galeriei, „Arta curenților moderni”, include creații ale artiștilor plastici contemporani.

Din 1986 până în 1995 muzeul a fost închis pentru vizitatori, ca urmare a lucrărilor capitale de renovare. În această perioadă a fost construit și Corpul de ingineri, unde au fost amplasate lucrările tehnice de inginerie. O componentă a Galeriei Tretiakov a devenit și Biserica-muzeu Sf. Nicolae din Tolmaci, aceasta reprezentând un exemplu unic de armonizare a unei expoziții muzeale și o biserică funcțională. În sfârșit, galeria de artă mai cuprinde o serie de expoziții comemorative ale artiștilor plastici.

Icoana Mandilion (Icoana nefăcută cu mâna)

A doua jumătate a secolului al XII-lea

Novgorod

Lemn, tempera. 77 × 71 cm

Subiectul icoanei este desprins din legenda după care chipul lui Hristos s-ar fi imprimat în mod miraculos pe o maramă cu care fiul Domnului și-a șters fața. Acest chip nefăcut de mână ar fi fost trimis de Hristos însuși împăratului Avgar din orașul Edessa, care suferea de o boală incurabilă. Atingând chipul miraculos de pe maramă, Avgar s-ar fi însănătoșit pe neașteptate. În Edessa chipul dumnezeiesc nefăcut de mână omenească a fost lipit pe o bucată de lemn care nu putrezește și așezat într-o adâncitură săpată în partea de sus a peretelui porților de intrare în oraș. O vreme, acest lemn cu chipul sfânt a fost acoperit cu o bucată de țiglă, peste care, ulterior, avea să se imprime, de asemenea în mod miraculos, imaginea lui Iisus Hristos. Astfel au apărut două chipuri sfinte, nefăcute de mână omenească, unul pe țesătura maramei și altul pe țiglă. Legenda spune că ambele chipuri au fost duse mai târziu la Constantinopol, de unde numeroase reproduceri ale sfintei imagini s-au răspândit în Bizanț și în țările slavone.

Biserica ortodoxă apreciază acest tip de icoană ca o dovadă importantă care stă la baza venerației icoanelor, sugerată chiar de Iisus Hristos. Cele două imagini sfinte ale lui Hristos, nefăurite de mână omenească, sunt cunoscute în arta medievală rusească încă din secolul XII. Variantele icoanelor reproduse după chipul imprimat pe pânză diferă în primul rând prin modul de reprezentare a maramei. Potrivit surselor literare, pânza inițială avea suprafața netedă. Începând din secolul al XIV-lea, pânza se păstrează doar ca fundal și este ilustrată de obicei prin reprezentarea unor pliuri. Mai târziu în compoziție sunt introduse figurile arhanghelilor Mihail și Gavril, care țin de maramă. Este cunoscută, de asemenea, și o variantă rusească din perioada târzie, bazată pe legendele occidentale, care o reprezintă pe Sf. Veronica, oferindu-i marama lui Iisus, pentru a-și șterge sudoarea de pe frunte în drumul spre Golgota. Trăsătura caracteristică a acestui tip de imagine este cununa de spini, care apare pe capul Mântuitorului.

În Rusia veche, chipul miraculos al lui Hristos avea o semnificație ocrotitoare, purtătoare de victorie. Deasupra porților de intrare în orașe se plasau drapeluri având imprimată această imagine. După cum dovedește cronica, chipul miraculos al lui Hristos se află pe steagul cu care, în anul 1380, Dmitri Donskoi a ieșit învingător în luptă cu Mamai pe câmpul Kulikovo. Icoana Mandilion a fost reprezentată și pe steagul oastei lui Ivan cel Groaznic când a cucerit Kazan-ul.

În arta rusă veche, aceasta reprezintă una dintre primele icoane Mandilion care s-a păstrat până în timpurile noastre. Imaginea miraculoasă se evidențiază prin severitate și cumpătate, este o reprezentare clasică, corectă și, totodată, destul de elegantă. Simetria trăsăturilor este aproape ideală – tulburată doar de sprânceană puțin ridicată și privirea îndreptată într-o parte. Sever și cumpătat este și coloritul, însă greu de judecat, deoarece straturile superioare de vopsea și-au pierdut din nuanțele inițiale. Spre deosebire de nimburile sfinților, Nimbul Mântuitorului conține o cruce gravată. Ramurile crucii de pe nimb au păstrat urmele prezenței unor pietre prețioase (câte cinci la fiecare capăt). Icoana are două părți – pe verso se află imaginea denumită „Proslăvirea crucii” (Novgorod, a doua jumătate a secolului al XII-lea).

Maica Domnului Panaghia cea Mare (Orantă)

Prima treime a secolului al XIII-lea

Rusia Veche, Cnezatul Vladimirsko-Suzdalski (Iaroslavl)

Lemn, tempera. 193,2 × 120,5 cm

Iconografia chipului Maicii Domnului, cunoscut ca „Oranta din Iaroslavl”, își are originea în tradiția cu răspândire bizantină al Mariei Vlahernitissa. Specialiștii consideră că icoana a fost numită Oranta din greșeală, pentru că iconografia Oranta (cea Rugătoare) reprezintă figura Maicii Domnului fără prunc, în mărime naturală, cu mâinile ridicate și deschise într-un gest de rugăciune și apărare.

Un exemplu caracteristic este mozaicul Orantei din Catedrala Sfânta Sofia din Kiev. În iconografie acest tip de reprezentare a Maicii Domnului se folosește rar, deoarece el este static, monumental și cel mai ușor de realizat în desenul decorativ și mozaical al bisericilor. În iconografia bizantină compoziția icoanei din Iaroslavl este denumită de obicei (Sfânta) Panaghia cea Mare. În Rusia Veche această imagine se chema „Întruchiparea Maicii Domnului”. Sensul spiritual al acestei compoziții se deplasează de la rugăciunea ocrotitoare pentru toată omenirea păcătoasă până la întruchiparea lui Hristos în locul lui Dumnezeu și reprezintă, într-un anumit sens, imaginea Bunei-Vestiri, a evenimentelor evanghelice ulterioare și a misiunii specifice pe care o îndeplinește Preasfânta fecioară în lume.

Maica Domnului este așezată pe un covor roșu de formă ovală, cu mâinile ridicate și degetele desfăcute într-un gest oratoric. O astfel de reprezentare a lui Hristos se numește „Emmanuel până la brâu” (expresie provenită din limba ebraică, „cu noi este Dumnezeu” – un nume profetic al Fiului Domnului, evidențiat în profeția lui Isaia). În acest caz, Iisus Hristos este reprezentat de obicei într-un medalion rotund și abia văzut (semitransparent), aflat la nivelul pieptului Maicii Domnului. În partea de sus a icoanei, în colțuri, sunt prezentate, în cercuri albe, jumătăți din imaginile arhanghelilor, cu sfere transparente în mâini.

„Panaghia cea Mare” a fost descoperită în 1919, în depozitele Mănăstirii Schimbarea la Față din Iaroslavl. Icoana ar fi putut să fie pictată în perioada din preajma datei de 6 august 1224, când s-a realizat sfințirea bisericii. Unii specialiști atribuie, însă, această lucrare unui reprezentant al Școlii din Kiev, iconograful proeminent Alipius (secolul al XI-lea) de la mănăstirea Kievo-Pecersk, și consideră că aceasta ar fi fost adusă la Rostovul cel Mare, în perioada guvernării lui Vladimir Monomahul. Ei își argumentează opinia prin lipsa, în Iaroslavl, în acea perioadă, a unor icoane – sau a unor pictori de icoane – care să se situeze la nivelul acesteia. O dovadă în sprijinul acestei versiuni constă și în faptul că din anul 1788 Mănăstirea Schimbarea la față devine locul de reședință al mitropoliților din Iaroslavl, transferați aici din Rostov cel Mare după suprimarea mitropoliei din Rostov. În depozitele imense ale acestei mănăstiri se păstra vechea moștenire din Rostov, salvată din mâinile jefuitorilor. O altă probă ar fi faptul că, în anul 1795, A.I. Musin-Pușkin a cumpărat de la arhimandritul mănăstirii Schimbarea la față un document ce cuprindea un monument prețios al literaturii din Kiev, și anume, „Cuvântul despre oastea lui Igor”.

Boris și Gleb pe cai

A doua jumătate a secolului al XIV-lea

Pskov

Lemn, tempera. 128 × 75 cm

Un rol deosebit în arta rusă din secolele XIV–XV este atribuit icoanele primilor sfinți ruși – martirilor Boris și Gleb. Cei doi sfinți, Boris și Gleb, sunt fii ai cneazului Vladimir, cel care a botezat Rusia și pe soția sa, Bulgaria. Cei doi frați au fost educați în credință creștină. Boris era fratele mai mare și a primit o educație bună, plăcându-i să citească în mod deosebit Sfânta Evanghelie și viețile sfinților. Gleb a fost educat lăolaltă cu fratele său Boris, încă din fragedă copilărie. Ambii dădeau dovadă de caritate și bunătate. Pe când se afla încă în viață, cneazul Vladimir le-a oferit celor doi frați două domenii, Boris primind orașul Rostov, iar Gleb – orașul Murom. Moartea cneazului Vladimir (1015) l-a găsit pe Boris în ofensiva față de atacurile repetate ale pecenegilor. În același timp, un alt frate mai mare al celor doi, Sveatopolk, supranumit și Afurisitul, a pus stăpânire pe Kiev. Boris se întoarce la Kiev și pe drum află că Sveatopolk vrea să-l omoare. În pofida încercării drujinei (oștirea cnejilor în vechea Rusie) de a-l pune în gardă, el hotărăște să nu se împotrivescă fratelui său și eliberează ostașii. Este ajuns din urmă pe râul Alta de cei ce-l urmăreau să-l ucidă. În așteptarea atacatorilor, cneazul Boris petrece o noapte de rugăciuni. Ei năvălesc în cort și-l străpung cu sulile. Corpul lui Boris este adus la Kiev. În apropierea orașului, doi varegi (vareg – reprezentant al neamurilor germanice care locuiau în Peninsula Scandinavă, Irlanda și în insulele vecine, de la care se consideră că au provenit rușii) observă că el mai respiră și îl omoară cu săbiile.

Pe Gleb ucigașii îl ajung pe râul Nipru, lângă Smolensk. Cneazul naviga din Murom, fiind chemat prin înșelăciune de Sveatopolk cică la întâlnire cu tatăl lor. Cu toate că fusese prevenit despre moartea lui Vladimir și uciderea lui Boris, el nu vrea să creadă celor ce i-au vorbit despre crima înfăptuită de fratele său și preferă să moară decât să ducă lupte interne. Barca ucigașilor se întâlnește cu barca lui Gleb, care cere îndurare, dar zadarnic. După ordinea varegului Goreaser, bucătarul personal al lui Gleb, îi taie gâtul cu cuțitul. Corpul cneazului l-au aruncat pe mal, și abia peste câțiva ani corpul lui nepieritor este găsit de Iaroslav cel Înțelept, care s-a răzbunat pentru moartea fraților săi. Pe Gleb îl înmormântează în Vișgorod, lângă Boris, și pe mormântul lor se produc imediat vindecări miraculoase.

Boris și Gleb au întemeiat în Rusia un ritual deosebit de sfinți-„mucenici” care au murit nu pentru credință, ca primii mucenici creștini, ci din cauza vrajbei interne dintre cneji. Rusia a considerat moartea nevinovată și supușenia celor doi cneji tineri față de fratele mai mare o faptă eroică spirituală în numele lui Hristos. Venerația lui Boris și Gleb a început curând după moartea lor: ei au devenit primii sfinți din Rusia și au fost canonizați de biserica ortodoxă în anul 1071 în perioada stăpânirii lui Iaroslav cel Înțelept. „De atunci, scrie cronicarul, în Rusia au încetat neînțelegerile interne”. Sângele vărsat de frații sfinți pentru prevenirea acestor neînțelegeri a consolidat unirea Rusiei.

Imaginile lui Boris și Gleb realizate de reprezentanți ai diferitelor școli de iconografie diferă. La Moscova acești sfinți sunt pictați în picioare, în mărime naturală, cu cruci de mucenici și săbii de luptători, reprezentând un exemplu de curaj spiritual. Ei sunt îmbrăcați în pelerine bogate de cneaz și încălțați cu cizme de marochin. Asemănarea portretistică sigur că nu este respectată, dar trăsături individuale se observă: Boris, fratele mai mare, are barbă, iar Gleb este redat cu bucle lungi, care îi subliniază tinerețea. Severitatea și canonicitatea chipurilor se potrivește de minune cu aspectul lor solemn. Înfațișarea lui Boris și Gleb ca niște ostași curajoși și de neînduplecat, călare pe cai, era deosebit de populară în Novgorod și, în general, corespundea spiritului eroic și belicos al culturii din Novgorod.

Simon (Pimen) Fiodorovici Ușakov (1626–1686)

Maica Domnului din Vladimir (Arborele statului moscovit)

1668

Lemn, tempera. 105 × 62 cm

Simon Ușakov este unul dintre personajele-cheie ale artei ruse din secolul al XVII-lea. El este cunoscut nu numai ca pictor, dar și ca pedagog, teoretician, organizator. Ușakov a condus mulți ani Palatul Armelor din Moscova. Printre obligațiunile sale se numără iconografia și participarea la crearea picturii murale în camerele și bisericile din Kremlin. El crea de asemenea desenele pentru obiecte de giuvaiererie și gravură, folosite la ilustrarea cărților. Lui îi aparține lucrarea „Către amatorii iconografiei”. Maniera creatoare a lui Ușakov se caracterizează prin intenția sa de a îmbina schemele prestabilite ale iconografiei cu noua și mondena artă care venea în Rusia din Europa, adăugând la caracteristicile icoanei materialitate, subiectivitate, ceea ce este specific conștiinței omului modern.

Icoana „Maica Domnului din Vladimir” este nu numai o proeminentă creație artistică, ci și un manifest politic, o meditație filozofică despre istoria poporului rus, ce se reflectă în denumirea ei mai târzie – „Arborele statului moscovit”. În partea de jos a icoanei sunt ilustrate zidurile și turnurile Kremlinului din Moscova, pictate cu exactitate documentară. După ziduri, în centru, pe fondul Catedralei Uspenski – primul mitropolit al Moscovei Petru și cneazul Ivan Kalita sădesc și îngrijesc un arbore, pe crengile căruia sunt medalioane cu chipurile sfinților din Moscova, însă pe medalionul central se află chipul mare al Maicii Domnului din Vladimir. După zidul Kremlinului, în partea stângă, este ilustrat țarul Aleksei Mihailovici, iar în partea dreaptă – prima sa soție Maria Il’inicina Miloslavskaia cu copiii – țarevicii Aleksei și Fiodor. În partea de sus a icoanei, Mântuitorul înmânează îngerilor veșmântul și cununa pentru Aleksei Mihailovici, ceea ce ar simboliza proveniența divină a puterii domnitorului Moscovei – Regele ceresc încununează regele pământesc.

